

חולין צ

משה שווערד

לע"נ אבי מורי אריה זאב בן יצחק אייזיק

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף צ. אלמא איסור מוקדשין קדים. פרש"י דמשעה שנודר הוא קדוש ועדיין לא נוצר הגיד, דהא חזינן דיצירת עובר קודמת ליצירת הגיד. הקשה בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' צב) הא משעה שנקשר הגיד על הכף נעשה גיד הנשה, ואז אין בהולד כולו יותר הרבה משיעור כזית, וממילא אין בכל הגיד ההוא כזית, והאוכלו כמות שהוא אע"פ שאינו כזית מ"מ חייב, דהאוכלו כולו כברייתו אע"פ שאין בו כזית חייב, ומשום קדשים לא מתחייב עד שיאכל כזית, נמצא איסור גיה"נ קדים, ותו לא פקע מיניה, והניח בצ"ע. וכזה הקשה בשו"ת נוב"י (מהר"ת אהע"ז סי' קמא) דלמא

2. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף צ עמוד א

אלמא איסור מוקדשין קדים. [1] פ"ה דמשעה שנוצר הוא קדוש ועדיין לא נוצר הגיד דהא חזינן דיצירת העובר קודם ליצירת הגיד, וקשה לפירושו נהי דאיסור מוקדשין חל על העובר שנולד קודם לגיד מ"מ בשעת יצירת הגיד חלו כאחד איסור מוקדשין ואיסור גיד, [2] ור"ת פירש דמתחלה הכל בשר ומתקשה אחרי כן ומתלבן ונעשה גיד.

3. חידושי הר"ן מסכת חולין דף פט עמוד ב

ואמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקדשו איבריו בגידין... והא דאמרינן שלא נתקשרו איבריו בגידין [3] פי' דאיתנהו ולא נתקשרו ומ"ה איסור מוקדשים קדם וחיל משעת יצירה ואיסור גיד לא חייל עד שיתקשרו דבלאו הכי אין תור' גידין עליהן דאי ליתנהו כלל היכי אמרי' דאיסור מוקדשים קדים:

4. חידושי הר"ן מסכת חולין דף צ עמוד א

שכן איסורו נוהג בבני נח. לאו למימרא דאיסור' גיד הנשה נוהג בבני נח כלל דהא אמרינן בסנהדרין כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניני לבני ישראל נאמרה ולא לבני נח ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליאבא דר' יהודה [1] אלא ה"ק שכן איסורו קדים לנהוג בישראל אפילו מתחלה שהיו בני נח וכיון דקדים איסורו כולי האי חשיב לן חומרא:

5. רמב"ן על חולין דף צ/א

הא דאמרינן שכן איסורו נוהג בבני נח. איכא למידק בה והא אמרינן בסנהדרין כל פרשה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לבני נח ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליאבא דר' יהודה, אלמא אין איסורו נוהג עכשיו בבני נח, [1] ויש אומרים הואיל ונהג בהם איסורו קודם מתן תורה מה שאין כן בשאר מצות חומר הוא, [2] ואיכא למימר דלאו משום שנהג בבני נח קאמרינן אלא מפני שהוא נוהג בטמאה מפני שנאסר לבני נח, ואע"פ שהותר להם מכל מקום נשאר איסורו כמו שהיה נוהג בין בטמאה בין בטהורה נמצא שעכשיו נמי יש לו חומר מפני שאיסורו נהג בבני נח, וכן ההיא דאמרינן לקמן (ק' ב') גבי נהג בטמאה שכן איסורו נוהג בבני נח, לומר דכיון שנהג בטמאה נוהג בה לעולם:

6. ריטב"א על מסכת חולין דף צ/א

שכן איסורו נוהג בבני נח. פירוש לא בכל בני נח דהא לא כתב אלא לא יאכלו בני ישראל. ותדע דהא אמרינן דהא רבי יהודה היא ואלו בפרק ארבע מיתות אמרינן כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לבני נח ואין לנו אלא גיד הנשה ואליאבא דר"י דאמר לבני נח נאמרה. אלא ה"פ שכן איסורו נוהג בנו אפילו כשהיינו בני נח דהיינו קודם מתן תורה וקס"ד דמהאי טעמא חמיר למיחל על איסור מוקדשין דאע"ג דליכא לא איסור כולל ולא איסור מוסיף. ופרכינן

דאימור דשמעית ליה לר"י דחייל בטמאה מהאי טעמא כיון דטומאה ליכא אלא איסור לאו גרידא כלאו דגיד הנשה אבל דליתחול מהאי טעמא על איסור מוקדשין דיש בו כרת וחמור מאיסור דגיד הנשה מי שמעית ליה:

7. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף צ עמוד א

קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה. וא"ת נימא מגו דאתוסף איסורא לבני נח אתוסף נמי לבני ישראל, וי"ל דהאי דנאסר לבני נח היינו לבני יעקב קודם מתן תורה דאקרו בני נח כדכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל. וא"ת ונימא דמיגו דאתוסף איסורא לגבוה דאסור להעלותו איתוסף נמי איסור אכילה משום גיד, וי"ל דאיכא למאן דאמר בסמוך מחוברין יעלו.

8. חדושי הרשב"א על מסכת חולין דף צ/א

אלא הכא במבכרת עסקינן. כלומר אע"ג דבשאר קדשים סבירא לן ממעי אמן קדושים, הכא במבכרת היא מתניתין דאינו קדוש עד יציאתו מרחם. וא"ת א"כ תהדר קושיין קמייתא לדוכתא אי הכי מוקדשין נוהגין בגיד מיבעי ליה, דהא הכא איסור גיד קדים ואיסור מוקדשין הוא דאתי האיל אגיד. לא קשיא דתנא דמתני' בחידוש איסור גיד קא מיירי, ועיקר חדוש דתנא היינו כשאיסור גיד נוהג במוקדשין לפי ששאר וולדות קדשים ממעי אמן קדושים ולא אתי איסור גיד האיל עליהו, והלכך קמ"ל דאע"ג דבשאר וולדות קדשים אין איסור גיד נוהג בהן, פעמים שיש איסור גיד נוהג והיכי דמי במבכרת. וכן בתירוץ האחרון שתירץ וולדות קדשים בהוייתן קדושים, י"ל נמי שבא להשמיענו בחדוש שאיסור גיד נוהג בוולדות קדשים, דהוה סלקא דעתך דאמינא וולדות קדשים ממעי אמן קדושים ואין איסור גיד חל עליהן, קמ"ל דאיסור גיד נוהג בהן ולומר דבהוייתן קדושים:

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צ עמוד א

בדין גיד הנשה אי אסור בהנאה, ובדין פשטה. **נחלקו בגמ' אם גיד הנשה אסור בהנאה, ולהלכה נחלקו הראשונים, ודעת הרמב"ם דשרי בהנאה. והקשה האור שמח (מאכ"א פ"ח) דהא כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו וגו' דיכול להקדיש רק דבר שהוא שלו, ואי נימא דהו"ל איסורא נ מאי פריך משום דאקדשיה וכו', הא לא חייל כלל ההקדש על הגיד.**

[1] ובפשטות היה אפשר לומר דהא בקדשים איכא דינא דפשטה קדושה בכולה, ולכך חלה הקדושה אף על הגיד. אמנם בבהמה של ב' שותפים והקדיש אחד מהם חציה לא אמרינן פשטה, דהא אינו הבעלים של החצי השני, ורק חציה קדוש, אך יש לדון בחפץ שחציו שייך להפקר, דמשמע בתוס' בכריתות (כד ד"ה דאמרו) דמהני הפקר על חצי חפץ, אי נימא פשטה כשיקדיש את החצי שלו. ד"ל דכיון דליכא בעלות של אחר שמעכב נימא פשטה קדושה בכולה. ועי' ירושלמי תרומות (פ"א א ה"א) דמספקא אם אפשר להפריש תרומה בפירות של הפקר, והיינו באופן שנתחייבה התבואה, שהי' מירווח ביד בעלים, והיינו דמספק"ל אם הא דל"מ להפריש על תבואת חבירו משום שהוא של אחר או משום דצריך בעלים. (ועי' בתוספתא ב"ק פ"ד ובאחיעזר ח"ג ס' מא). ואי בהפרשת תרומה מהני בשל הפקר, כ"ש דאמרי' פשטה בהפקר, דהא חל מאליו. ולפ"ז היה אפשר לומר דאף אם גיד הנשה אסור בהנאה ולית ליה בעלים, מ"מ הא אין שייך לאדם אחר, ושייך לומר בזה פשטה קדושה בכולה. **[2] ואולם באו"ש כ' דלא יתכן לומר פשטה דומיא דשני שותפין, ולכך כתב דגיד הנשה אסור בהנאה רק אחר שחיטה, דהא בחיותה מותר להשתמש בה אף שיש בה גיד הנשה, ושפיר מצי להקדישה מחיים.**

10. שו"ת עונג יום טוב סימן עה

הרמז"ל לפסק (בפ"ח מה' מ"א) דג"ה מותר בהנאה ... ובזה יש ליישב מאי דקשה לכאורה בהא דקאמר שם בחולין (דף צ') אמר רב הונא גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח אמר רב חסדא מרי דכי מי כתיב לא יאכל המזבח לא יאכלו בני ישראל כתיב ע"כ. ומאי מתמה דילמא סובר ר"ה גיד הנשה אסור בהנאה ולהכי אסור להקריבו דכל מידי דאסור בהנאה אסור להקריבו לשם בעלים דהוי הנאה וכמ"ש המל"מ (פ"ה מה' איסורי מזבח) במ"ש הרמז"ל דאין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ואצ"ל מערלה וכ"כ ופירש המל"מ דהאי ואצ"ל הוא משום דערלה וכ"כ אסורים בהנאה וכשהוא מביא נהנה בהבאתם והוי מהבכ"ע. אבל לפמ"ש א"ש דממנ"פ אם ג"ה אסור בהנאה א"כ לא חל הקדש הבעלים עליו ולא קעבר מידי ולא נהנה בהבאתן דלא מכה הקדישו דבעלים קמקדיש ליה. **ואכתב קשה כיון דלא חל הקדש והוי חולין בעלמא להכי חולצו לתפוח דלמה יקריבנו כיון שאינו קדוש כלל והוי חולין בעלמא ומאי מתמה ר"ח מי כתיב לא יאכל המזבח דילמא סובר ר"ה ג"ה אסור בהנאה ומזה קצת ראי' לשיטת הרמז"ל דפסק דג"ה מותר בהנאה ושפיר מתמה ר"ח מי כתיב לא יאכל המזבח וקצת יש לדחות דר"ה מפרש לקמן (בדף צ"ט) הא דתנן בבשר בלפת בראשי לפתות תנן משמע דסובר יש בגידין בנו"ט ולדידי' לכ"ע מותר בהנאה ולהכי מתמה ר"ח מי כתיב לא יאכל המזבח ואין ראי' מזה לפסק הרמז"ל ודו"ק:**

11. הגרי"ז על מסכת מנחות דף עד ע/א

בגמ' תניא אידך ר"ש אומר מנחת חוטא של כהנים נקמצת והקומץ קרב בפ"ע והשירים קריבין בפני עצמן, בפשוטו נראה דהאי דקאמר בפ"ע, היינו דהויין שני הקרבות הקרבת קומץ והקרבת שירים, אמנם בתוס' ובשיטמ"ק (אות ה') **וברש"י פירשו דקרב בפ"ע היינו במקום בפ"ע בתפוח, ונראה ביאור דבריהם דאף דבתפוח ג"כ מתקיים דין הקטרה דקרבתות, מ"מ איכא מצוה שיתן על המערכה ... (והא דאמרינן בחולין (דף צ' ע"ב) גבי גיד הנשה דחולצו לתפוח, היינו משום דאין איסור הקטרה בגיד הנשה כ"א דחסר לו דין הכשר הקטרה מאחר שאינו מותר לישראל אבל אין**

איסור בהקטרתו, וע"כ שפיר נותנו על התפוח דהיינו דלא איכפת לן מה שיעשה בזה ואינו נותנו לשם הקטרה, והא דפליגי במעלה לשם עצים זה דוקא באיסורי הקטרה, אבל בזה שאין כאן איסור לא איכפת לן ושפיר מקטיר לשם עצים וזהו דקאמר שזורקו לתפוח דאף איסור הקטרה אין בו):

12. ספר בניהו בן יהוידע על חולין דף צ/ב

דברה תורה לשון הבאי דברו נביאים לשון הבאי דברו חכמים לשון הבאי. י"ל מה הכריח למקראות ולחכמים לדבר לשון הבאי. ונ"ל בס"ד לכל מקרא ולכל מאמרי רז"ל יש סוד, ולפי ביאור שיש לזה בדרך הסוד אין זה לשון הבאי אלא לשון אמיתי ומדוייק היטב ורק הפשט שלו שהוא כמו משל הוא לשון הבאי, ולפי הכונה הסודית מוכרח לדבר בלשון זה ואינו הבאי. ונ"ל מה שאמר הבאי היינו ר"ל הבא יוד, כי ד' חלקים פרד"ס רמזים בד' אותיות השם, וחלק הסוד רמזו באות יו"ד דשם הוי"ה, ולזה אמר הבאי כלומר הבא ללשון זה חלק הסוד שהוא ביו"ד ואז תדע אמיתותו:

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צ עמוד ב

גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל וכו'. יל"ע דהא כתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (זבחים סב), והיאך התקינו גפן של זהב בביהמ"ק סמוך להיכל. ועוד קשה דקאמר שהכהנים היו מפנים אותה, ומשמע שהיה הזהב שייך להם, וקשה דלכאורה הו"ל ממון הקדש.

ונראה ע"פ הא דאיתא ביומא (כא ב) דבשעה שבנה שלמה ביהמ"ק נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאים פירותיהן בזמן וכו' ומזה היתה פרנסת הכהנים, וזהו המקור לעשות גפן של זהב, דהתם היה נעשה הכל עפ"י הצווי. ובבית ראשון היה זה מהניסים הקבועים שבמקדש שהיה גדל מאליו, אך בבית שני לא הי' גדל מאליו, ולזה עשו גפן של זהב וכלל ישראל הביאו מעצמם לצורך פרנסת הכהנים.

אולם בעיקר דברי הגמ' יומא צ"ע שמאחר שגדלו הפירות בהיכל הרי הו"ל גידולי הקדש, והיאך היו מותרים בהם הכהנים. וע' רמב"ן בב"ב (עט ב) דכ' דליכא מעילה בגידולי הקדש כיון דליכא בהו קדושת פה, דהא לא הקדיש הגידולים, ומשמע דאיסור דאורייתא איכא. **ותירץ האור שמח (השמטה להלכות מעילה) דמה שגדל בנס לא חשיב גידולי הקדש, וכמש"כ הרד"ק גבי שמן של נס דאלישע שלא הי' צריך לעשרו כיון שנוצר ע"י נס. (ועי' מש"נ בהערות ביומא).**

14. ר"ן חולין דף צ/ב

איבעי להו ר' יהודה מפשט פשיטא ליה וכו' או דילמא ספוקי מספקא ליה ואסיקנא דמפשיט פשיטא ליה. אע"ג דשקלינן וטרינן בה טובא לפרושי מילתי דר' יהודה לא קי"ל כוותיה אלא כרבנן דקאמרי דנוהג בשתייהן:

ניתי עשה דאכילת קדשים ולדחי לא תעשה דגיד

1. צל"ח מסכת חולין דף צ עמוד ב

בגמרא אלא לגיד הנשה ואליבא דר' יהודה כו'. בכאן יש להקשות קושית השאגת אריה [סימן צ"ו] דיבוא עשה דאכילת פסח וידחה ל"ת דגיד, והכא אין לתרץ דסבר אין בגידין בנ"ט וליכא עשה, דא"כ קשה לישדינהו כיון דאין בו טעם, אלא על כרחך צ"ל דהאי תנא סבר דיש בגידין בנ"ט, ושפיר קשה יבוא עשה וידחה ל"ת. ויש לתרץ, דאף למאן דסובר יש בגידין בנ"ט לזה בודאי מודה שאין להגיד טעם בשר, וכיון שאין בו טעם בשר ממש ס"ל להגמרא דליכא מצות עשה הואיל ולא בשר ממש הוא, אבל לענין נותר שפיר יש לו דין נותר הואיל ויש בו טעם כמ"ש התוס' במס' פסחים (דף פ"ג ע"ב) בד"ה אי אמרת בשלמא כו', ע"ש. ועיין במהרש"א שם.

2. ספר שאגת אריה - סימן צו

אלא אחתי ק"ל מהא דאמר בפ' כיצד צולין (פסחים פג, ב) אר"י א"ר כל הגידין בשר חוץ מגידי צואר, תנן העצמות והגותר והגידין ישרפו בט"ו, הני גידין ה"ד, אילמא גידי בשר ניכלינהו, ואי דאיתותר היינו נותר, אלא פשיטא גידי צואר, אי אמרת בשלמא בשר נינהו אמטו להכי בעי שריפה, אלא אי אמרת לאו בשר נינהו ל"ל שריפה. ומוקי לה בגיד הנשה ואליבא דר"י דאמר אינו נוהג אלא באחת, ומספקא ליה אי בשל ימין או בשל שמאל. א"נ בהוכרו ולבסוף נתרבו, או בשומנו של גיד או בגיד החיצון, דאינו אסורין אלא מדרבנן. **והשתא ניתי עשה דפסח דואכלו את הבשר ונידחי ל"ת דגיד הנשה, וכ"ש דשומנו של גיד וגיד החיצון דאינון אלא מדרבנן ניתי עשה דואכלו ולידחי אותם, דהא מצות עשה דואכלו על כל הפסח קאי ולא על כזית ממנו דהוא שיעור אכילה, כדמוכח בספ"ט דזבחים (צז, ב) גבי כל אשר יגע בבשרה יקדש אם פסולה היא תפסול דפריך וניתי עשה, כלומר דאכילת קדשים, וידחה ל"ת. והרי אע"ג דיש שם בשר הרבה מן הקרבן שלא נפסל, אפ"ה אמרי' ניתי עשה כו'. ורבא שני התם אין עשה**

דוחה ל"ת שבמקדש, ומייתי לה מדכתב רחמנא ועצם לא תשברו בו בפסח שני לעצם שיש בו מוח, ולא אמרינן נייתי עשה דואכלו ולידחי ל"ת דועצם לא תשברו, ש"מ דעשה דואכלו על כל הבשר קאי, דהא הרבה בשר לבד ממוח יש, ואי דלא רבי רחמנא ה"א דעשה דואכלו דוחה ל"ת דועצם לא תשברו. וכ"כ קצת מזה למעלה ס"ל פ"א. וה"נ נייתי עשה דאכילת פסח וידחה ל"ת דגיד הנשה, אבל אי אמרת דאין עשה דקודם הדיבור כו', א"כ א"א לעשה דואכלו שהוא קודם הדיבור לדחות ל"ת דגיד הנשה שהוא לאחר הדיבור, לרבנן דס"ל בס"פ גיד הנשה (חולין ק, ב) בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו: והא ליכא למימר דה"ג, דמה"ת מותר לאכול גיד הנשה של פסח, דאתי עשה ודחי ל"ת, ומדרבנן גזרו עליו גזירה אטו שלא במקום מצוה, דא"כ למה לי לאוקמי כר"י, הא אפילו כרבנן נמי אתיא, כיון דמה"ת בני אכילה בפסח ניהו, לפיכך בעי שריפה וגם למה לי לאוקמי בגיד החיצון או בשומנו דאינן אסורין אלא מדרבנן, הא אפי' גיד הנשה גופי' בפסח אינו אסור אלא מדרבנן. גם הא דקאמר התם תפשוט דר"י מספקא ליה כו', דהיתרא ניכליה ודאיסור נשדייה, וכי אפשר למשדייה כיון דמה"ת בר אכילה הוא וחל עליו איסור נותר, ובע"כ בעי שרפה. אלא ש"מ דכיון דעשה דאכילת פסח עשה דקודם הדיבור הוא, אינו דוחה ל"ת דגיד הנשה וכדברי התוס':

3. צל"ח מסכת חולין דף פט עמוד ב

בחולין ובמוקדשין. **בגמרא מקשה מוקדשין פשיטא. והנה לדידי יפלא לאידך גיסא, למה ינהוג במוקדשין ונייתי עשה דאכילת קדשים ולדחי לא תעשה דגיד, ועיין בסוגיא דזבחים (דף צ"ז ע"ב) ובתוס' שם בד"ה נייתי עשה. ולא מיבעי לרב אשי דמשני שם יקדש עשה וכו', וא"כ לדידיה עשה דוחה לא תעשה אפילו במקדש, אלא אפילו לרבא דמשני שם אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, אעפ"כ קושייתי במקומה עומדת דאטו לא תעשה דגיד לא תעשה שבמקדש הוא. [1] וקושיא זו היא למ"ד יש בגידין בנותן טעם, אבל למ"ד אין בגידין בנ"ט לית ביה עשה דאכילת קדשים כלל. ואולם לפי מה שפלפלתי בחדושי במס' ביצה (דף י"ט ע"ב ד"ה ומדי) [2] שאין באכילת קדשים מצות עשה כלל רק בפסח, א"כ נוכל לומר דבחתאת ואשם ושלמי צבור ופסח באמת אין איסור גיד נוהג בהם, דעשה דוחה ל"ת, ומשנתנו דקתני שנוהג במוקדשין היינו בקדשים קלים, ובקדשים קלים שפיר הקשה פשיטא. שהרי אין שם עשה כלל. ואולי בזה יש לתרץ לקמן (דף צ' ע"ב) גיד הנשה של שלמים מכבדו לאמה, דלכל הדוחקים שנדחקו רש"י ותוס' שם מה ענין שלמים הנאכלים בכל העיר לאמה שבעזרה, ונדחקו בזה הרבה, ואכתי קשה תנא גופיה למה נקט שלמים ולא נקט חטאת ואשם, או הוה ליה למכלל כל הקדשים הנאכלים, וכך הוה ליה למימר גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח ושל שאר קדשים מכבדו לאמה. ולפי מה שכתבתי נחא, דבחתאת ושאר קדשי קדשים עשה דוחה ל"ת ואוכל הכהן גם את גיד הנשה. אלא דקשיא, הרי בפסח ג"כ שנינו העצמות והגידין ישרפו בששה עשר, ועיין לקמן (דף צ' ע"ב), והרי בפסח ודאי אכילתו מצות עשה וא"כ ניכלינהו, ואי שנתותרו היינו נותר כדפריך לקמן. ואי נימא דס"ל לתנא דהך משנה אין בגידין בנותן טעם וליכא מצות עשה באכילתו, א"כ פשיטא קשה למה ישרופו לישדינהו, ואפילו גידין דהתירא אם אין בהם טעם לישדינהו. [3] ונראה דאין עשה דאכילת קדשים דוחה לא תעשה דגיד הנשה מטעם המבואר בירושלמי, והובא במס' קידושין (דף ל"ח ע"א) בתוס' ד"ה דאקרו עומר, שאין עשה דלפני הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. ודבר זה הוא בירושלמי ריש פרק ב' דחלה וזה לשונו, על דעתא דר' יוסי אין עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ כתובה בצדה, ופירש הר"ש בריש פרק ב' דחלה דקרא אין כתוב בצדה דמצה נאמרה במצרים וחדש בביאתן לארץ. ואולם מדברי התוס' שכתבו שאין עשה דלפני הדיבור דוחה לא תעשה שלאחר הדיבור, נראה כוונת הירושלמי דכל שהפסיק מתן תורה ביניהם שזה נאמר קודם מתן תורה וזה לאחר שניתנה תורה מקרי אין כתוב בצדה, ובודאי אין חילוק בין קדם העשה או קדמה ל"ת, כל שאחד מהם קודם סיני ואחד מהם לאחר כן אין עשה דוחה ל"ת. ומעתה אין עשה דאכילת קדשים דוחה ל"ת דגיד הנשה, דגיד הנשה נאמר ליעקב והוא ל"ת דקודם הדיבור ועשה דאכילת קדשים נאמר בסיני ואינו בצדה, וזהו לר' יהודה דאמר לקמן (דף ק' ע"ב) דלבני יעקב נאסר גיד הנשה, ותנא קמא דפליג התם במשנה ואמר בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו, הנה התנא הזה הוא ר' שמעון כמבואר שם בסוגיא, ור' שמעון ס"ל אין בגידין בנותן טעם וממילא אין בו עשה דאכילת קדשים, נמצא עכ"פ דלכ"ע בין לר' יהודה ובין לר' שמעון אין עשה דקדשים דוחה לא תעשה דגיד הנשה.**

4. הערות מהרב אלישיב

מוקדשין פשיטא וכו'. הק' השאג"א דאדרבה היה הדין נותן שגיד הנשה של מוקדשין לא יהיה בו איסור גיד, כיון שבאכילת בשר קדשים איכא מ"ע דואכלו אותם אשר כופר בהם, ועשה דוחה ל"ת, ודחי עשה דאכילת קדשים לאיסורא דגיד (ונ"מ אולי נמי יפסל ביוצא דבכה"ג אין מ"ע משום דהתורה לא צותה גיד וראיה משמנו של גיד שהוא מדרבנן ואין נדחה בקדשים). [4] וי"ל דהא מ"ע דאכילת קדשים היא בכזית, וקי"ל דגיד הנשה חשיב בריה ולוקה עליו בכל שהוא, ומ"ע דאכילת קדשים אינו מקיים עד שיאכל כזית, ולכך שפיר תנן דאיסור גיה"נ שייך בקדשים אם יאכל את הגיד בלבד ויש בו פחות מכזית. דלגבי קיום מ"ע לא מהני מה שאכל בריה, אלא צריך שיאכל דוקא כזית, ואף לגבי ברכה אחרונה רק בירושלמי ס"ל דחייב על בריה בכל שהוא. אבל התוס' כתבו דגמ' דידן לא ס"ל הכי. [5] [וע' או"ש דתירץ קושיא זו ע"פ מה שחידש בדעת הרמב"ם דבאכילת חפצא דאיסורא ל"א עדל"ת, דלא יתכן שהתורה תאמר

שמקיים בזה מ"ע, ונדחק ליישב הא דא' בירושלמי דאמרי' עדל"ת במצה של חדש. [1] וכ"ז אינו נ"מ לדידן דקי"ל כמ"ד דאין בגידין בנותן טעם, ול"ש בזה מצות עשה דאכילת קדשים].

5. דף על הדף חולין דף פט עמוד ב

בגמ': מוקדשין פשיטא, משום דאקדשי' פקע לי' איסור גיד מיני' וכו'. בשאגת ארי' (סי' צו) הקשה דמה הקושי' כאן, אמאי לא נימא באמת עדל"ת ועשה דאכילת קדשים ידחה ל"ת דגיד הנשה וע"ש מש"כ.

וכתב בהגהות בן המחבר (הג"ר ישראל נתן ז"ל) בקו' המילואים לכלי חמדה (פר' וישלח בהגה' אות א'): אמרתי דהנה ענין גיד הנשה שאסרה התורה כתב באור החיים הק' ושאר המפרשים כיון דהטומאה נתגברה באותו מקום ושולט שם, לכן לא יאכלו בני', ונראה דזה הענין דאין גה"נ נוהג בטמאה, כיון דהטומאה מתדבקת רק במקום טהרה, אבל לא במקום טומאה, וכל מה שהוא קדוש ביותר יש להטומאה יותר אחיזה כמו"ש האוה"ח בפ' חקת כנודע, וזה כונת הש"ס, משום דאקדשי' פקע גה"נ מיני', מתמי', אדרבה כיון דנעשה קודש א"כ הטומאה מתפשטת ביותר, ואיך נפקע איסור גיד ע"י ההקדש והבן. עכ"ד.

[6] בחזון איש (סי' ריד) תירץ קושית השאג"א, דכל שנפסל להקרבה משום ממשקה ישראל, כמו"כ נתמעט מדין ואכלו אותם אשר כופר בהם ע"ש.

והקשה בזה חכ"א בקובץ קול התורה (קובץ נו' ע' יג): וצ"ע מזבחים (צו ב) דבשלמים שנבלע בו מחטאת שנפסל לאכילה שאלו בגמ' ליתי עשה ולידחי ל"ת, ובכה"ג לגבי הקרבה נראה דפסול.

[7] וי"ל באופן אחר, דמין דבר שנאסר לאכילה, לא תצוה עליו התורה לאוכלו בקדשים, וזהו דוקא בגיה"נ שנאסר מעצמו, משא"כ בליעת איסור דאינו איסור בעצמו - רק ע"י מקרה, שפיר הקשו דלידחי עשה ללא תעשה ודו"ק.

6. ספר אור הישר [8]

והנה על קושית התוס' בעירובין ד"ק ע"א. אתערוכות דמתן ארבע במתן אחת. דליתי עשה דמתן ארבע וידחה לאו דבל תוסיף. תירץ הריטב"א שם בשם הרמ"ם גופיה, דבקדשים לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת כדאמרינן בזבחים דצ"ז ע"ב וכ"כ במהרי"ק שורש קליט, ובשעה"מ פ"ג מה' נדרים הביא כן בשם הרשב"א בכת"י וע' בנוב"י מ"ת האה"ע סי' קמ"א, ומה מוכח דהא דאמרינן אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. לאו דוקא דהל"ת נוגעת למקדש. אלא אפילו הל"ת היא בעלמא רק העשה היא של מקדש אמרינן נמי אין עשה דוחה אותה. וכ"כ הש"א גופיה בטו"א

לר"ה דכ"ה ע"ב מצד הסברא לתרץ כן קושית התוס' בעירובין שם, וכתב דודאי גוה"כ הוא דהאי כללא דעשה דוחה ל"ת ליתא במקדש. דקים להו לרבנן דעשה דמקדש דגלי קרא דאינו דוחה ל"ת. אפילו ל"ת דעלמא נמי לא דחי ע"ש ועפ"ז אין מקום לקושית הש"א דעשה דאכילת קדשים תדחה ל"ת דגיד הנשה. כיון דאין עשה דמקדש דוחה ל"ת אפילו היא דעלמא כנ"ל.

איל של שמאל שתקע בו בהר סיני

7. פרקי דרבי אליעזר פרק לא

ר' חנניא בן דוסא אומ' אותו האיל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה אפרו של איל הוא יסוד על גבי המזבח הפנימי גידי האיל אלו עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו ז"ל שנ' איש בעל שער וכו' קרניו של איל של שמאל שתקע בו בהר סיני שנ' ויהי במשוך בקרן היובל ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל שהוא עתיד לתקוע בה לעתיד לבא שנ' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול והיה ה' למלך על כל הארץ

8. רמב"ן על שמות פרק יט פסוק יג

(יג) במשוך היובל המה יעלו בהר הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה (פדר"א לה) לשון רש"י ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות (זבחים פה): [1] אולי גבל הקב"ה עפר קרנו והחזירו למה שהיה [2] אבל לפי דעתי האגדה הזו יש לה סוד, ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק, ולכך אמר (פסוק טז) ויחרד כל העם אשר במחנה, ולא השיגו דבור בגבורה הזאת זולתי קול (דברים ד יב):

9. ספר גור אריה על שמות פרק יט פסוק יג

[יח] ושופר אילו של יצחק היה. פירוש, שאין יתברך משתמש בשופר של איל שהוא לבני אדם, ולכך אמר שהוא שופר של אילו של יצחק, וזה השופר הוא קדוש מפני קדושת האיל, שנקרב תחת יצחק. והרמב"ן הקשה על אגדה זאת (פרקי דר"א פל"א) כי שופר של אילו של יצחק קרב על גבי המזבח, וצריך לומר שחזר הקב"ה וגבל את עפרו. אבל לפי דעתו אגדה יש לה סוד וכו'. [3] והרא"ם פירש דברי אגדה זאת שפירש הקרן ממקום חבורו, ששוב אין ראוי להקטרה:

ולא הועיל כלום, שאם פירש מחיים, ולא היה ראוי להקטרה, אם כן לא היה נקרב תחת יצחק, ומאי חשיבות זה השופר של אילו של יצחק, כיון דפירש מן האיל. ועוד, וכי לא ראו הם דברי פרקי ר"א (פל"א) דקאמר שם איל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה; גידין של איל - נעשו ממנו עשרה נימין של כינור דוד, שהיה מנגן בהם. עורו של איל - אזור מתניו של אליהו זכור לטוב. קרנו של שמאל שתקע בו בהר סיני, שנאמר (פסוק יט) "ויהי קול השופר הולך וחזק מאד". קרנו של ימין, שהוא גדול משל שמאל, יתקע בו לעתיד, שנאמר (ישעיה כז, יג) "ויהיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול", עד כאן. ...

ואני תמה על הרמב"ן ז"ל, וכי אדם בעולם שסובר שהיה השופר הזה, שיוצא ממנו הקול במתן תורה, שופר טבעי, שמקשה על המדרש (ז"ל) שהקרנים של איל שהקריב אברהם נשרף, לא עלה על דעת אחד מעולם. [4] ולפיכך אף אם נשרף האיל, לא נשרף רק מה שראוי לשריפה, אבל שאינו ראוי לשריפה - לא נשרף. ומפני כי האיל הזה הוא דבר שאינו בטבע במה שהוא נברא בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו), והוא בלתי טבעי, שאילו היה דבר טבעי היה נברא בששת ימי בראשית בטבע, ומפני שההפסד על ידי הקרבה ראוי לדברים הטבעיים, והוא להם בטבע, וכאשר מגיע הפסד להם אין לומר שהיו אותם הנבראים לבטלה, כי לכך נבראו, והגיע להם הפסד. אבל דבר שאינו בטבע, היה לבטלה אם היה להם הפסד, לפי שאין הפסד כזה, על ידי הקרבה, לדבר שהוא שלא בטבע, [ו] אם היה מגיע הפסד לדבר שהוא שלא בטבע - היה לבטלה, אחר שאין מטבעם הפסד. לכך אמר (פרקי דר"א פל"א) 'האיל שנברא בין השמשות' שהוא שלא בטבע, 'לא יצא מאתו דבר לבטלה'. שהרי השופר של מתן תורה לא היה דבר טבעי, וכן השופר שהוא לעתיד, וכן הכינור של דוד. ולא היה כנור כמו שאר כנור, שאם היה כמו שאר כנור מאי רבותא, אבל כנור זה היה מיוחד לדוד, שהיה לו הכנור למעלה עליונה, מורה על עצם מעלתו. לכך אמר בו שהוא יודע נגן, ומאחר שהיה לו הכנור למעלה א-להית, היה הכנור של דוד דבר שלא בטבע. ומכל שכן אזור מתניו של אליהו זכור לטוב, שאין ספק שהאזור שהיה במתניו היה מורה על ענינו ועל תארו, כי המלבושים הם שמורים על תאר שלו, ומכל שכן כאשר הכתוב מתאר אותו במלבוש מיוחד:

ומעתה, כאשר היה בעולם דברים בלתי טבעיים המתיחסים אל הדברים שנבראו בין השמשות - לא היו לבטלה, וכמו אילו היה קרב יצחק על המזבח, שהיה הגוף נשרף והרוח שב אל אשר נתן אותו, לפי שהוא בלתי טבעי, כך באיל הזה - נשרף מה שראוי להיות נשרף, ואם בשביל שהיה בלתי טבעי, ואין ראוי בו הפסד, כיון שבעולם דברים מתייחסים אל הדבר שהוא בלתי טבעי שנברא בין השמשות, הרי לא היה לבטלה. הלכך אמר שהיה שופר אילו של יצחק. שכשם שהוא היה בלתי טבעי, כך שופר זה בלתי טבעי. ומאחר כי (ש) היה שם שופר במתן תורה, והוא היה שופר שאינו טבעי, ואיל שנברא בין השמשות גם כן היה שלא בטבע, לכך אמר שופר של מתן תורה - שופר של אילו של יצחק, שלא יהיה לבטלה. נמצא כי היה שופר של מתן תורה שופר אילו של יצחק. אמנם עיקר דבר האיל שנברא בין השמשות, ואיך היה בא תמורת יצחק, ואיך הדברים מקושרים ומסודרים, אין כאן מקום להאריך, רק שתבין דברי חכמים שאמרו שהיה שופר אילו של יצחק. אך קשה מאד הבנה שלימה בכתב לכמו אלו הדברים העמוקים, רק יוסיף חכמה ודעת:

10. רד"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק לא) אות ע [5]

לסגרי"ם כאן: (ע) אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה וכו'.	עשרה נבלים של כנור
כתב הרמב"ן פ' יתרו (על פסוק משך היוכל) הויל ועולה הקרינות הרי הקרניים וטלפיים הכל נשרף בעולה, ואולי נצלו הקב"ה לאסר קרנו והמזירו למה שהיה, וכ"כ רבינו בחיי שם (וכאן נפ' וירא כתב שהכוונה על מדת אילו של יצחק, והן דברי הרמב"ן נפ' יתרו ע"ש. ומיהו דהר כחונ נכ"מ שהשופר אינו נמדת יצחק ע"ש ע"ש). מיהו נאמת לכאורה י"ל דמשכחת לה בין לרבי בין לרבינו דחולין [ג] חכמים [פז]. לרבי בפירשו אפי' בראשו של מונח (ויש לסמוך קלת הדבר, שהאיל נאחו האיל נסך בקרנו והיה רזה להנתק מהם. נמרפו הקרנים לפרוש נקל בראשו של מונח), ולרבינו בפוקעין (או אפי' פירשו קודם שהעלן, ע"ש בחו"ס ד"ה מאן סי' דדוקא בפרשו בראש המונח פליגי רמון). והנה הרמב"ן ז"ל לא העיר רק בקרניים, ונאמת ראו להעיר זה גם בגידיו ועורו דתני הכא, והרי גידין ודאי שוין לקרניים דתני להו בהדידי בצרייתא בחולין שם. ובעור אולי י"ל דק"ל כמ"ד בחגיגה [ו]:	

בענין משקה ישראל

11. ספר קובץ הערות - סימן ל

ונראה דבהא דאמרינן דהאסור להדיוט פסול לגבוה משום דבעינן ממשקה ישראל, יש לפרשו בשני אופנים:

(א) דהאיסור להדיוט פוסלו לגבוה. כגון חדש קודם לעומר, דאסור להדיוט מפני שהוא חדש, ופסול לגבוה לא מפני שהוא חדש, אלא מפני שאסור להדיוט:

(ב) י"ל דאותה הסיבה בעצמה שאוסרתו להדיוט, פוסלתו לגבוה. דכמו שאסור להדיוט מפני שהוא חדש, ה"נ פסול לגבוה מפני שהוא חדש, ולא מפני שאסור להדיוט, דאין פסולו לגבוה מפני האיסור להדיוט, אלא מפני סיבת האיסור. ולפי זה שפיר יש ללמוד קודם לשתי הלחם מקודם לעומר, דכמו דפסול קודם לעומר מפני שהוא חדש, ה"נ יש לפוסלו בקודם לשתי הלחם, מפני שהוא ג"כ חדש לגבוה, דהא מה"ט לא יביא קודם לשתי הלחם, מפני שהוא חדש לגבוה. ומ"מ השיב יהודה בר' נחמיה דאיכא למיפרך, דחדש זה חמור, דאסור גם להדיוט, וחדש זה קיל, דמותר להדיוט:

אלא דקשה לפי"ז מירושלמי סוכה ס"פ לולב וערבה [פ"ד ה"ז] דמים מגולין פסולין למזבח משום ממשקה ישראל, כיון דאסורין להדיוט משום סכנתא. ולגבי גבוה לא שייך האי טעמא דסכנתא, אלא דמ"מ כיון דאסורין להדיוט פסולין לגבוה, ומוכח מזה דהאיסור להדיוט פוסלו לגבוה. ואפשר דלהירושלמי תרוייהו טעמי איתנהו. מיהו ברש"י ותוס' ס"פ לולב וערבה [מ"ח ע"ב ד"ה שהיין והמים], פירשו טעמים אחרים לפסול מים מגולין ע"ש:

12. ספר קובץ שמועות - מסכת חולין אות מא

(מא) בא"ד. וא"ת ונימא מיגו דאיתוסף איסור גיד לגבוה וכו'. עיין מהרש"א. ועמ"ש בזה בקובץ הערות ס' ל'. והנה נתבאר שם שיש להסתפק בדינא דממשקה ישראל, אם הוא סיבה או סימן. והנה הנ"מ בזה הוא, אם חל על הדבר היתר השייך רק בהדיוט, אם יותר ע"ז גם לגבוה. וכגון שנתערב בדבר המותר לישראל ואסור לגבוה, כגון חדש שהוא לאחר העומר וקודם לשתי הלחם. דאי ממשקה ישראל הוא סיבה א"כ הכא שהותר לישראל מותר נמי לגבוה. אבל אם אינו אלא סימן, והאיסור לגבוה הוא מחמת אותה סיבה עצמה שאוסרתו להדיוט, א"כ בכה"ג אע"פ שהותר לישראל מחמת ביטול ברוב אבל לגבוה אסור:

13. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת פסחים דף מח/א

(קצז) דף מ"ח. ואי אמרת מוקצה דאורייתא מ"ל איסור גופו מ"ל איסור דבר אחר, ולכאורה קשה דאיסור מוקצה הוא מלא תעשה מלאכה, ואינו ענין כלל לממשקה ישראל דאיירי באיסורי אכילה והנאה, אבל באמת מוקצה הוא מאיסורי אכילה דכתיב והכינו, מוכן אכול שאינו מוכן לא תאכל, אלא דמה"ט גרידא ליכא מלקות דהוא איסור עשה והמלקות הוא רק משום מלאכה, ומה שמקשינן, דקרבתו הבאין ביוכ"פ ליפסלו משום ממשקה ישראל, י"ל לפי מ"ש תוס', דביו"כ אין המאכל אסור, אלא יומא קגרים ומשקה ישראל לא שייך, אלא היכא שהמאכל אסור, אבל אינו מוכן לענין שבת, מיקרי מאכל אסור כמו חמץ בפסח דודאי פסול משום ממשקה ישראל, וביאור חילוק זה, דבחמץ בפסח ובמוקצה בשבת, סיבת האיסור היא בהמאכל, אבל ביו"כ דכל מאכלים שבעולם אסורים, אין לומר דסיבת האיסור היא בהמאכלים, רק יומא קגרים, ויותר מזה אפשר לומר, דביו"כ האכילה מצד עצמה אין בה א"סור, אלא משום דע"י האכילה מבטל מצות עינוי, אבל ד"ו אינו ברור, דלפי"ז לכאורה, לא היה שייך לומר, אין אהע"א באוכל נבילה ביו"כ:

14. ספר כלי חמדה פרשת אחרי מות עמ' סא [ועיין עוד שם]

איסור ד"א וא"כ ביוכ"כ שאסור מה"ס
באכילה ושחי' איך לומה התוס' ק' להקריב
בו קרבנות הא' אינן מהמוסר לישראל כיון
דאסורין באכילה חמס' לקושטא דמילתא
ליק דהרי מלוחו בכך וסר"ז דומה לחלב
ודם שקריבין לגבוה אע"ג דאסורין להדיוט
משום דמלוטין בכך ה"ה כל קרבנות יוס"כ
משום זה כשרין דהרי התוס' ק' לומה
להקריב קרבנות אלו אע"ג שאסורין
באכילה :

מי שהוא מתנדב עלה או גרגיר או אשכול

15. משנה מסכת מידות פרק ג

[ז] פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ...

[ח] וכלונסות של ארז היו קבועין מכתלו של היכל לכתלו של אולם... גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה על גבי כלונסות כל מי שהוא מתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בה אמר רבי אליעזר ברבי צדוק מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים:

16. רע"ב על מסכת מדות פרק ג משנה ח

כל מי שהוא מתנדב - זהב להיכל ורוצה שהזהב עצמו שהתנדב יתנוהו בהיכל לפי שהיה כולו מצופה זהב, היה עושה מאותו זהב שמתנדב כדמות גרגיר או עלה או אשכול ותולה בה:

17. תפארת ישראל (שם, אות פא)

הכהנים הם תלוהו שם

18. רא"ש תמיד כט.

גפן של זהב - עשוייה כמין דלית של גפן ובירושלמי מפרש ששלמה בחכמתו נטע גפן של זהב והיא מוציאה פירות של זהב בכל שנה והוא זהב פרווים ובבית שני עשוי כמין דלית של גפן.

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צ עמוד ב

גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל וכו'. יל"ע דהא כתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (זבחים סב), והיאך התקינו גפן של זהב בביהמ"ק סמוך להיכל. ועוד קשה דקאמר שהכהנים היו מפנים אותה, ומשמע שהיה הזהב שייך להם, וקשה דלכאורה הו"ל ממון הקדש.

ונראה ע"פ הא דאיתא ביומא (כא ב) דבשעה שבנה שלמה ביהמ"ק נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירותיהן בזמנן וכו' ומזה היתה פרנסת הכהנים, וזהו המקור לעשות גפן של זהב, דהתם היה נעשה הכל עפ"י הצווי. ובבית ראשון היה זה מהניסים הקבועים שבמקדש שהיה גדל מאליו, אך בבית שני לא הי' גדל מאליו, ולזה עשו גפן של זהב וכלל ישראל הביאו מעצמם לצורך פרנסת הכהנים.

אולם בעיקר דברי הגמ' יומא צ"ע שמאחר שגדלו הפירות בהיכל הרי הו"ל גידולי הקדש, והיאך היו מותרים בהם הכהנים. וע' רמב"ן בב"ב (עט ב) דכ' דליכא מעילה בגידולי הקדש כיון דליכא בהו קדושת פה, דהא לא הקדיש הגידולים, ומשמע דאיסור דאורייתא איכא. ותירץ האור שמח (השמטה להלכות מעילה) דמה שגדל בנס לא חשיב גידולי הקדש, וכמש"כ הרד"ק גבי שמן של נס דאלישע שלא הי' צריך לעשרו כיון שנוצר ע"י נס. (ועי' מש"נ בהערות ביומא).